

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТИПОЛОГІЇ ФІНАНСОВИХ ПЛАНІВ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розглядаються сучасні методологічні підходи до класифікації фінансових планів. Обґрунтовуються методологічні принципи типології фінансових планів шляхом визначення та ранжування основних ознак їх видової класифікації.

Ключові слова: *фінансовий план, торговельне підприємство, види фінансових планів.*

Постановка проблеми. Важливе місце в системі забезпечення збалансованого фінансового розвитку підприємства посідає фінансове планування. Його роль посилюється в умовах високого рівня динамізму зовнішнього середовища, що обумовлює необхідність розроблення адекватної системи фінансових планів, здатних забезпечувати реалізацію загальнокорпоративних цілей торговельного підприємства, його фінансову стійкість, платоспроможність в процесі розвитку, що свідчить про актуальність обраного напрямку дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням фінансового планування присвячена значна кількість робіт вітчизняних і зарубіжних дослідників. Окремі питання сутності, методології фінансового планування розглядаються в дослідженнях М. Білик, О.Г. Білої, І.О. Бланка, Л.О. Лігоненко, О.Н. Ліхачової, А.А. Мазаракі, В.П. Савчука, А.Н. Соломатіна, Н.М. Ушакової, Д. Хана та ін. В роботах цих авторів досліджуються теоретичні засади та методичні підходи до організації фінансового планування на підприємствах в цілому і торговельних підприємствах, зокрема, висвітлюються окремі підходи щодо видової класифікації фінансових планів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні дослідники проблем фінансового планування [1, с. 12-14; 4, с. 108-109; 5, с. 50-51; 7, с. 437; 10, с. 407] одноставно наголошують на значній ролі фінансового плану в системі фінансового забезпечення розвитку підприємства, але поряд з цим не пропонують загальноприйнятого підходу до видової класифікації фінансових планів, визначення та ранжування методологічних принципів їх типології.

Постановка завдання. Метою статті є визначення та ранжування методологічних принципів типології фінансових планів торговельного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі результати фінансового планування зазвичай оформлюються цілою низкою спеціально розроблених документів, що дає підстави стверджувати про необхідність формування системи фінансових планів. Зважаючи на відсутність уніфікованих форм та видів фінансових планів (крім рекомендованих для державних підприємств) приватний сектор економіки самостійно формує таку систему, форми та види її окремих документів. Це завдання не завжди ефективно вирішується підприємствами, що негативно впливає на якість фінансових планів, створює перешкоди для розв'язання окремих задач його розвитку. Зогляду на це, виникає потреба в обґрунтуванні методологічних засад типології фінансових планів, яка лежить в теоретичній площині, але має велике практичне значення, так як створює передумови для формування на підприємстві взаємоузгоджених, збалансованих документів в системі фінансового планування. Це потребує чіткого визначення критеріїв класифікації та їх ранжування.

Так, більшість дослідників [1, с. 24-25; 4, с. 110; 7, с. 440] у системі фінансових планів залежно від змісту та масштабів поставлених цілей, часового горизонту планування виокремлюють стратегічний, тактичний (поточний) та оперативний фінансові плани.

О.Н. Ліхачова [6, с. 9] класифікує фінансові плани підприємств залежно від їх організаційно-правових форм: фінансові плани господарських товариств (з повною, додатковою, обмеженою відповідальністю), фінансові плани акціонерних товариств, фінансові плани приватних підприємств. Така класифікація фінансових планів є доречною, так як організаційно-правова форма підприємства визначає особливості його фінансової діяльності. Але в системі класифікаційних ознак вона не посідає провідної ролі, так як переважно визначає особливості формування власного капіталу та відшкодування витрат по його залученню і відповідно, позначається на видах фінансових планів з одного функціонального напрямку фінансового менеджменту.

На нашу думку, важливою ознакою класифікації фінансових планів є розмір підприємства, який обумовлює кількість та форму планових документів, їх деталізацію, перелік планових фінансових показників. Виходячи з цього доцільно виокремлювати фінансовий план великого торговельного підприємства, фінансовий план середнього підприємства та фінансовий план малого підприємства. Фінансовий план великого торговельного підприємства характеризується складністю, досить широкою номенклатурою планових документів та фінансових показників. Натомість, фінансовий план малого підприємства оформлюється 1-3 документами і містить незначну кількість планових показників.

З огляду на те, що стратегічний фінансовий план є документом, що відображає результат вибору певного виду фінансової стратегії, в системі таких планів, перш за все, доцільно їх класифікувати залежно від орієнтації на певний вид фінансової стратегії. Спираючись на видову класифікацію фінансових стратегій, яка представлена в роботах вітчизняних дослідників [2, с. 69-71; 3, с. 33], ми виділили стратегічні фінансові плани, що переважно орієнтуються на формування фінансових ресурсів, розподіл фінансових ресурсів, забезпечення фінансової безпеки торговельного підприємства. Зазначені види фінансових стратегій і адекватні стратегічні фінансові плани узгоджуються із загальнокорпоративною стратегією та стратегічною фінансовою позицією підприємства.

На наш погляд, фінансові плани великих та середніх торговельних підприємств доцільно диференціювати залежно від масштабів охоплення плановими процедурами і виділити фінансовий план підприємства, фінансові плани окремих структурних підрозділів, напрямів діяльності та бізнес-одиниць, які відображають стратегічні фінансові показники діяльності підприємства в цілому, окремого структурного підрозділу, напрямку діяльності, окремих бізнес-одиниць відповідно. Всі ці плани мають бути узгоджені та збалансовані за усіма показниками та параметрами.

Окрім цього, стратегічні фінансові плани доцільно класифікувати за видами діяльності, результати та фінансові параметри якої вони відзеркалюють, що відповідає стандартам фінансової звітності підприємств. Таким чином, доцільно фінансовий план операційної діяльності, який відображає планові фінансові результати операційної діяльності; фінансовий план інвестиційної діяльності, який описує цільові фінансові показники за інвестиційною складовою; фінансовий план по фінансовій діяльності, який відображає цільові параметри фінансування на плановий період.

В системі поточних фінансових планів торговельного підприємства традиційно виокремлюють і детально описують [4, с. 116; 7, с. 442; 8, с. 758] три основних документи: план доходів та витрат, балансовий план та план надходження і витрачання грошових коштів.

Високий рівень динамічних змін зовнішнього середовища робить нагальною потребою обґрунтування декількох варіантів поточних фінансових планів: оптимістичного, помірною і песимістичного, на чому наголошує більшість дослідників [4, с. 115, 7, с. 440]. Такі види планів ми також вважаємо за потрібне виділити.

Розвиток процесно-орієнтованого управління, на наш погляд, зумовлює необхідність виділення видів поточних фінансових планів за процесами. Перелік таких планів визначається індивідуально для кожного підприємства і обумовлюється особливостями його операційної діяльності, системи управління. З огляду на те, що для виконання багатьох процесів залучаються фахівці з різних функціональних підрозділів, розробка таких планів створює передумови для раціоналізації і підвищення ефективності як окремих процесів, так і діяльності торговельного підприємства в цілому.

Великі торговельні підприємства зазвичай мають складну структуру управління, систему функціональних департаментів, відділів. У складі фінансового департаменту можуть виокремлюватись різні функціональні підрозділи, що займаються вирішенням окремих функціональних задач фінансового управління. Процес фінансового планування в таких підприємствах значно ускладнюється, протікає в декілька етапів в розрізі окремих функціональних напрямів управління в цілому і фінансового управління зокрема. З огляду на це, ми виокремили види фінансових планів залежно від функціональних напрямів управління в цілому і фінансового менеджменту, які після їх складання узгоджуються, координуються і інтегруються в основні документи поточного фінансового плану. Перелік таких планів визначається індивідуально для кожного підприємства залежно від особливостей організаційно-функціональної структури управління і структури фінансового департаменту.

На наш погляд, поточні фінансові плани торговельного підприємства доцільно класифікувати залежно від орієнтації на певні параметри фінансового стану. Такі плани представляють собою певні програми по забезпеченню фінансової стійкості, платоспроможності, рентабельності тощо і дозволяють скоординувати зусилля різних функціональних підрозділів на вирішенні певних фінансових проблем.

Система фінансових відносин торговельних підприємств характеризується складною структурою розрахунків з різними агентами: державою, постачальниками, інвесторами, кредиторами, страховими компаніями тощо, які формують поле зацікавлених осіб і прагнуть в процесі таких відносин задовольнити свої фінансові інтереси. Виходячи з цього, ми пропонуємо виокремити відповідні поточні фінансові плани, які відображають фінансові параметри цих відносин, що, на нашу думку, дозволить підвищити їх ефективність і результативність, як для підприємства, так і для контрагентів, сприятиме покращенню інвестиційної привабливості підприємства, його кредитоспроможності, підвищенню іміджу платника податку, покупця і продавця.

В системі оперативних фінансових планів крім застосування більшості вищезазначених ознак класифікації сучасні дослідники [4, с. 126; 5 с. 52-54; 7, с. 444; 10, с. 435] здійснюють диференціацію бюджетів за видами витрат, виокремлюючи поточний бюджет, який відображає заплановані поточні витрати і капітальний, який характеризує заплановані витрати на фінансування капітальних інвестицій. В межах цієї класифікаційної ознаки бюджетів, на наш погляд, доцільно виокремити бюджет витрат на фінансове інвестування, які за своєю природою і змістом не належать до поточних чи капітальних і, відповідно не знаходять відображення в системі оперативних фінансових планів підприємства.

Окрім цього, в сучасній літературі [4, с. 126; 5, с. 52-54; 7, с. 444; 10, с. 435] класифікують бюджети за широтою номенклатури витрат (функціональний та комплексний бюджети), методами розробки (стабільний і гнучкий бюджети), що є

доречним. Ці ознаки ми також пропонуємо включити до системи методологічних принципів типології фінансових планів, яка в узагальненому вигляді представлена в табл.1.

Таблиця 1

Система методологічних принципів типології фінансових планів торговельного підприємства

Ранг	Принцип класифікації	Види фінансових планів		
		Стратегічний	Тактичний (поточний)	Оперативний
1.	За змістом, масштабом цілей та строками	Стратегічний	Тактичний (поточний)	Оперативний
2.	За розміром підприємства	Великого підприємства	Середнього підприємства	Малого підприємства
3.	За видом фінансової стратегії*	По формуванню фінансових ресурсів	По розподілу фінансових ресурсів	По забезпеченню фінансової безпеки
4.	За масштабом охоплення плановими процедурами	Підприємств в цілому	Зони господарювання	Бізнес-одиниці
5.	За видами діяльності	Операційної діяльності	Інвестиційної діяльності	Фінансової діяльності
6.	За метою складання**	Доходів та витрат	Балансовий	Руху грошових коштів
7.	За орієнтацією на зміну параметрів середовища	Оптимістичний	Помірний	Песимістичний
8.	За видом процесу**/**	В розрізі процесів, які доцільно виокремлювати на підприємстві		
9.	За функціональними напрямками управління (крім МП)**	В розрізі функціональних напрямів управління, що виокремлюються на підприємстві: маркетингу, комерційної діяльності, відділу персоналу тощо		
10.	За функціональними напрямками фінансового менеджменту (крім МП)**	В розрізі функціональних напрямів фінансового менеджменту, що виокремлюються в структурі фінансового департаменту (відділу): капіталу, активів, дивідендних виплат, нейтралізації фінансових ризиків, антикризових заходів.		
11.	За орієнтацією на параметри фінансового стану (крім МП)**	Забезпечення фінансової стійкості	Забезпечення платоспроможності	Забезпечення рентабельності
12.	За видами фінансових відносин (крім МП)**	Залежно від структури відносин: з бюджетом, з інвесторами, з кредиторами, з страховими компаніями, з постачальниками тощо		
13.	За видами витрат***	Поточний бюджет	Капітальний бюджет	Бюджет витрат на фінансове інвестування
14.	За широтою номенклатури витрат***	Комплексний бюджет		Функціональні бюджети
15.	За методами розробки***	Стабільний бюджет		Гнучкий бюджет

*- для стратегічних фінансових планів (ФП);

** - для поточних ФП;

*** - для бюджетів;

МП – мале підприємство.

Запропонована система методологічних принципів типології фінансових планів дозволяє забезпечити формування цілісної та системи узгоджених та збалансованих між собою планових документів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дозволило нам зробити наступні висновки:

1. Підвищення ефективності фінансового управління потребує формування системи фінансових планів, які узгоджуються та координуються між собою, що досягається шляхом їх типології в теоретичній площині і вимагає чіткого визначення критеріїв їх видової класифікації.
2. На основі конструктивно-критичного аналізу сучасних методологічних підходів щодо класифікації фінансових планів та власних досліджень, нами обгрунтовано систему методологічних принципів типології фінансових планів.
3. Логічним розвитком запропонованої системи принципів є визначення сутності та ролі в системі фінансового менеджменту окремих фінансових планів та обгрунтування типології планових фінансових показників, що стане предметом подальшого дослідження автора.

Список використаних джерел:

1. Біла О.Г. Фінансове планування і прогнозування: Навчальний посібник / О.Г. Біла. — Львів: Компакт-ЛВ, 2007. — 316 с.
2. Блакита Г.В. Фінансова стратегія торговельних підприємств: методологічні та прикладні аспекти. Монографія / Г.В. Блакита. — К.: КНТЕУ, 2010. — 244 с.
3. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия / И.А. Бланк. — К.: Ника-Центр Эльга, 2004. — 711 с.
4. Бланк И.А. Основы финансового менеджмент Т.1./ И.А. Бланк; 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ОМЕГА-Л, 2011. — 656 с.
5. Довбня С.Б. Актуализация системы финансового планирования предприятия. / С.Б. Довбня // Вісник технологічного університету Поділля. Екон. Науки. — Хмельницький, 2000. -№4, ч.2. — С.50-54.
6. Лихачева О.Н. Финансовое планирование на предприятии: учебно-практическое пособие / О.Н. Лихачева. — М.: Проспект, 2004. -264 с.
7. Лігоненко Л.О. Фінанси підприємства: підручник / Л.О. Лігоненко, Н.М. Гуляєва, Н.А. Гринюк. — К.: КНТЕУ, 2007. — 491 с.
8. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства / А.А. Мазаракі, Л.О. Лігоненко, Н.М. Ушакова. — К.: Хрещатик, 1999. — 800 с.
9. Савчук В.П. Практическая энциклопедия. Финансовый менеджмент / В.П.Савчук. — К.: Издательский дом «Максимум», 2006. — 884 с.
10. Фінанси підприємств: підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д.Буряк та ін.; Під ред. А.М. Поддєрьогіна.; 5-е вид., перероб. та допов. — К.: КНЕУ, 2004. — 546 с.
11. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга. Пер.с нем. / Под ред. и с предисл. А.А. Турчака, Л.Г. Головача, М.Л. Лукашевича / Д.Хан — М.: «Финансы и статистика», 1997. — 800 с.

СЫТНИК А.В. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ТИПОЛОГИИ ФИНАНСОВЫХ ПЛАНОВ ТОРГОВОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Рассматриваются современные методологические подходы к классификации финансовых планов. Обосновываются методологические принципы типологии финансовых планов путем определения и ранжирования основных признаков их видовой

классификации.

Ключевые слова: финансовый план, торговое предприятие, виды финансовых планов.

SYTNYK G.V. METHODOLOGICAL BASIS OF THE TYPOLOGY OF FINANCIAL PLANS OF A COMMERCIAL ENTERPRISE

Modern methodological approaches to the classification of financial plans are reviewed. Methodological principles of the typology of financial plans by identifying and ranking the main signs of their classification are justified.

Keywords: financial plan, commercial enterprise, types of the financial plans.